

.....ΘΕΩΡΙΑ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΟΙ "ΝΟΜΟΙ"

Η θέση που προκύπτει απ' τα γραπτά του Μάρξ, έγραφε ο **Κ.Καστοριάδης**, είναι ότι υπάρχει μια "αληθινή θεωρία" (η γενική "θεωρία της ιστορίας") η "θεωρία" αυτή κατ' ανάγκην στηρίζεται πάνω σε μια μεταφυσική. Αυτή η θεωρία "ανακαλύπτει" μέσα στην κοινωνικο - ιστορική πραγματικότητα ορισμένους αυστηρούς καθοριστικούς "νόμους" (σε σχέση με την οικονομία) που αφορούν από την μια μεριά, την εξέλιξη της ιστορίας – είναι το σχήμα του 'ιστορικού ντετερμινισμού' : αναγκαία εξέλιξη της τεχνικής, που οδηγεί σε αναγκαίες μεταβολές των παραγωγικών σχέσεων, που οδηγούν σε αναγκαίες μεταβολές του κοινωνικού 'εποικοδομήματος' από την άλλη μεριά αυτοί οι νόμοι διέπουν ταυτόχρονα την λειτουργία κάθε δοσμένης κοινωνίας : η φύση της εκάστοτε τεχνικο-οικονομικής υποδομής καθορίζει το «κοινωνικό εποικοδόμημα».

Για τον Καστοριάδη **ΑΥΤΟΙ ΟΙ "ΝΟΜΟΙ" ΔΕΝ ΗΤΑΝ ΠΟΤΕ ΝΟΜΟΙ** ' το πολύ, ανταποκρίνονταν σε επιμέρους τάσεις της καπιταλιστικής οικονομίας που θά πραγματοποιούνταν εάν η εργατική τάξη έμενε απόλυτα παθητική, απλό αντικείμενο εκμετάλλευσης. Αυτή την μετατροπή προσπαθεί ο καπιταλισμός να πραγματοποιήσει χωρίς να το πετυχαίνει.

Η ανάλυση της καπιταλιστικής οικονομίας σαν καθορισμένη από "αντικειμενικούς νόμους", συνεπώς ανεξάρτητης απ' την δράση (την κοινωνική) των ανθρώπων, είναι υποχρεωμένη να αγνοήσει την πάλη των τάξεων ' ένα εμπόρευμα δεν μπορεί να "δρά" για να μεταβάλλει την ανταλλακτική του αξία..

"Αντικειμενικοί νόμοι" που εγγυώνται μια "αντικειμενική κρίση" του καπιταλιστικού συστήματος ' και "νόμοι" που εγγυώνται την εξέλιξη της κοινωνικής διαφοροποίησης, την εξαφάνιση των μέσων στρωμάτων, την προλεταριοποίηση της πλειοψηφίας του πληθυσμού ' και **"ΝΟΜΟΙ" ΠΟΥ ΕΓΓΥΩΝΤΑΙ ΟΤΙ Η ΕΡΓΑΤΙΚΗ ΤΑΞΗ ΕΙΝΑΙ ΥΠΟΧΡΕΩΜΕΝΗ ΑΠΟ ΤΟ «ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΗΣ ΕΙΝΑΙ» ΝΑ ΑΝΤΙΔΡΑΣΕΙ ΚΑΤΑ ΤΡΟΠΟ ΚΑΘΟΡΙΣΜΕΝΟ ΣΤΗΝ ΚΡΙΣΗ : ΝΑ ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΗΣΕΙ ΚΑΙ ΤΕΛΙΚΑ ΝΑ ΕΓΚΑΘΙΔΡΥΣΕΙ ΤΟΝ ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟ.. ΠΩΣ ΜΠΟΡΟΥΜΕ ΟΜΩΣ ΝΑ ΞΕΡΟΥΜΕ ΟΤΙ ΘΑ ΚΑΝΕΙ ΑΥΤΟ ΚΑΙ ΟΧΙ ΚΑΤΙ ΑΛΛΟ;** Η θεωρία εγγυάται τους νόμους και αυτοί με την σειρά τους όλα τα υπόλοιπα... ' αλλά ..**ΠΟΙΟΣ ΕΓΓΥΑΤΑΙ ΤΗ ΘΕΩΡΙΑ ;**

Στο φιλοσοφικό επίπεδο την θεωρία την εγγυάται η θεωρία - δηλαδή η θεωρία εγγυάται τον εαυτό της. Υπάρχει μια ουσία της κοινωνίας - ιστορίας ' αυτή η ουσία είναι καθορισμένη (πράγμα που σημαίνει, επίσης, λογική). Ο καθορισμός αυτός διαρθρώνεται μέσα σε νόμους, κατ' ανάγκην άχρονους, που διέπουν διηλεκτικά ένα ιστορικό "υλικό", που βέβαια μεταβάλλεται φαινομενικά, αλλά ουσιαστικά μένει αναλλοίωτο εφόσον είναι καθορισμένο. Αυτήν την ουσία ο θεωρός την θεωρεί - την βλέπει, κατά ένα ή άλλο τρόπο (γνωρίζουμε πως κάθε "λογική" ή "επιστημονική" απόδειξη προϋποθέτει κάτι που δεν μπορεί να είναι αντικείμενο απόδειξης).

Απ' την στιγμή που η θεωρία παίρνει μια "πραγματική", κοινωνικο-ιστορική ύπαρξη, την εκπροσωπούν ορισμένοι άνθρωποι. Εδώ πρόκειται για μια θεωρία της κοινωνίας που καλεί σε επανάσταση, καταλήγει σ' ένα πολιτικό πρόγραμμα κλπ. Γρήγορα όμως **ΟΔΗΓΟΥΜΑΣΤΕ ΣΤΗ 'Θ Ε Σ Μ Ο Π Ι Ο Ι Η Σ Η ΤΗΣ ΘΕΩΡΙΑΣ'**. **ΤΟ ΚΟΜΜΑ ΕΓΓΥΑΤΑΙ ΤΗΝ ΑΛΗΘΕΙΑ ΤΗΣ ΘΕΩΡΙΑΣ, ΚΑΙ Η ΑΠΟΛΥΤΗ ΚΥΡΙΑΡΧΙΑ ΤΟΥ ΚΟΜΜΑΤΟΣ ΕΓΓΥΑΤΑΙ ΤΗΝ ΑΠΟΛΥΤΗ ΑΛΗΘΕΙΑ ΤΗΣ ΘΕΩΡΙΑΣ.** Με αυτό το τρόπο η θεωρία συγκαλύπτει την δημιουργία μιας νέας εκμεταλλευτικής κοινωνίας. Οι εκπρόσωποι της "αληθινής" θεωρίας λαμβάνουν το δικαίωμα να κρίνουν, να αποφασίζουν, να διευθύνουν, να κυριαρχούν. Οι όποιες παραχωρήσεις (σ' αυτούς που δεν έχουν "καταλάβει" ακόμα) είναι "παιδαγωγικού" χαρακτήρα...

Οι άνθρωποι αγωνίζονται ενάντια στην θεσμισμένη κοινωνική οργάνωση, ενάντια στους θεσμούς, ενάντια στις σημασίες που αυτοί οι θεσμοί ενσαρκώνουν. Ο θεσμός της οικογένειας, για παράδειγμα, σχεδόν αποσυντίθεται σαν σημασία και αξία. Η παραδοσιακή καπιταλιστική οικογένεια, σεξουαλική "ηθική" και σχέση γονέων - παιδιών ήταν η **π α τ ρ ι α ρ χ ι κ ή**. Αυτή δεν ήταν καθεαυτήν, "αντικειμενικά", αντιφατική ούτε δυσλειτουργική ' ούτε "λογική" ούτε "παράλογη". Λειτουργήσε πρόσφορα (από κοινωνιολογική άποψη) χιλιάδες χρόνια. Σήμερα την θεωρούμε σαν καταπιεστική και δεν είναι τυχαίο ότι η εμφάνιση αυτής της ιδέας είναι συνυφασμένη ακριβώς με την κρίση του θεσμού. Το να είναι ένας θεσμός καταπιεστικός, καθόλου δεν σημαίνει ότι βαδίζει αναγκαία, "αντικειμενικά", από μόνος του, σε κρίση. Και εδώ δεν μπορούμε να μιλήσουμε για "αντικειμενικούς" νόμους.

Αντιμαχία των γυναικών ενάντια στις εγκαθιδρυμένες σχέσεις. Αγώνας στην ουσία του μή εμφανής (παρά τα πολλά εξωτερικά συμπτώματα), ανώνυμος, βαθύς και καθολικός. Τον διεξήγαγαν εκατομμύρια άγνωστες και ανώνυμες γυναίκες που επέβαλαν, σιγά σιγά, μια μετατροπή της παραδοσιακής αντίληψης και πραγματικότητας του ρόλου τους και της ύπαρξής τους ως γυναικών. Κίνητρο, κατεύθυνση και σημασία αυτής της κρίσης της κοινωνικής οργάνωσης, η τάση των γυναικών να πραγματοποιήσουν την αυτονομία τους παλεύοντας ενάντια στην παραδοσιακή τους καταπίεση.

Μια τέτοια πάλη, αγώνας, αντιμαχία δεν είναι "πάλη των τάξεων" με την έννοια του Μαρξ. Οι γυναίκες και οι νέοι δεν είναι .."τάξεις". Και ακόμη, δεν μπορεί να είναι απλώς πάλη ενάντια στους ιδρυμένους θεσμούς και σημασίες - απλώς "αρνητική". Είναι ταυτόχρονα και κατ' ανάγκην, και "θετική": είναι δημιουργία. Οι παραδοσιακοί ρόλοι καταστρέφονται για να παραχωρήσουν την θέση τους σε άλλες σημασίες που δεν τις προσφέρει κανείς έτοιμες.

Έτσι μπορούμε να αντιληφθούμε την ιστορία σαν «δ η μ ι ο υ ρ γ ι α», σαν κάτι που ξεπερνάει κάθε καθορισμό και κάθε νομοτέλεια, δημιουργία καινούριων θεσμών και καινούριων σημασιών. Η κρίση των θεσμών και των σημασιών δεν είναι απλώς αρρυθμία, δυσλειτουργία ή "αντικειμενική φθορά" του συστήματος ' αυτό που συγκροτεί την κρίση ως κρίση είναι η πάλη, η αμφισβήτηση, η αντιμαχία των ατόμων, των κοινωνικών κατηγοριών ενάντια στο σύστημα - που είναι ταυτόχρονα πηγή μιας δημιουργίας καινούριων σημασιών.

Το κοινωνικό - ιστορικό όν δεν μπορεί να υπαχθεί σε έναν λογικο-αναλυτικό τρόπο θεώρησης ' αυτή είναι μία μόνο διάσταση εργασίας. Αυτό που συνιστά το "αντικείμενο" μελέτης είναι 'σημασίες', και σημασίες όχι "λογικές" αλλά «φ α ν τ α

σι α κ ε ς». Η “κοινωνική πραγματικότητα” είναι από μόνη της ήδη εννοηματοωμένη. Το ίδιο το “αντικείμενο” μιλάει ' μιλάει τον εαυτό του. Η λογικο-αναλυτική εξέταση του κοινωνικο-ιστορικού όντος θα ήταν δυνατή μόνο εάν αυτό συγκροτούνταν από “λογικές” σημασίες. Δηλαδή θα έπρεπε η ιστορία να είναι το ξεδίπλωμα του “πνεύματος” - που δεν είναι. Ο καπιταλισμός, για παράδειγμα, είναι, ουσιαστικά, η θέσμιση και ενσάρκωση ενός «μ ά γ μ α τ ο ς» (και όχι συστήματος) κοινωνικών φαντασιακών σημασιών. Κεντρικές ανάμεσα σ' αυτές : η τάση προς την απεριόριστη ανάπτυξη των παραγωγικών δυνάμεων, η κυριαρχία του οικονομικού στοιχείου, η καθολική “εκλογίκευση” ή “ορθολόγιση”. Αυτές οι σημασίες δεν είναι “λογικές” αλλά α υ θ α ί ρ ε τ α ι σ τ ο ρ ι κ ά «δ η μ ι ο υ ρ γ ή μ α τ α» - δηλαδή σημασίες ‘φαντασιακές’. Η ιδέα μιας απόλυτης και απεριόριστης εκλογίκευσης είναι απόλυτο και απεριόριστο παραλήρημα - και αυτό είναι η πραγματικότητα του καπιταλισμού. Αυτές οι σημασίες κινούν το καπιταλιστικό σύστημα, το διέπουν, το κάνουν να υπάρχει, το συγκροτούν σαν κοινωνικο-ιστορικό σύστημα.

Οι κοινωνικές φαντασιακές σημασίες ούτε “επάγονται” ούτε “απάγονται”, αλλά κάθε φορά, δημιουργούνται ' η κοινωνικό-ιστορική ζωή δεν είναι ούτε “επανάληψη” ούτε “καθορισμένη εξέλιξη”.

Μέσα σ' αυτό το μάγμα βρισκόμαστε εμείς οι ίδιοι, σκεφτόμαστε - σχεδόν πάντα χωρίς να έχουμε καν συνείδηση αυτού του πράγματος - μέσα σ' αυτό το μάγμα και δυνάμει αυτού. Τότε όμως πώς μας είναι δυνατό να το συλλάβουμε, να το καταλάβουμε, να το ερμηνεύσουμε; Το καταφέρνουμε στο μέτρο κατά το οποίο η κρίση της θεσμισμένης κοινωνίας αποκαλύπτει τις θεσμισμένες σημασίες με το να τις καταπολεμά και με το να προτείνει άλλες καινούριες - μια νέα δημιουργία που φωτίζει και σχετικοποιεί την παλιά. Μ' αυτήν την έννοια όσα λέμε δεν είναι απλά υποκειμενικά κατασκευάσματα, ούτε απορρέουν από μια τυφλή πίστη. Είναι, κατά κάποιον τρόπο, μετάφραση όσων λέει η ίδια η κοινωνία μιλώντας την κρίση της. (Ο Καστοριάδης ονομάζει «διευκρίνηση» αυτήν την εργασία ερμηνείας και κατανόησης).

Άμεσα γεννιέται εδώ το ερώτημα της αλήθειας ή της ΝΟΜΙΜΟΤΗΤΑΣ ΤΗΣ ΕΡΜΗΝΕΙΑΣ (απέναντι σε ενδεχόμενες άλλες). Η κοινωνία μιλάει την κρίση της ' αλλά τί σημαίνει πραγματικά αυτό που λέει ;

Κανένας λόγος, κανένα κείμενο δεν έχει δίπλα του κολημένο ένα δεύτερο λόγο ή κείμενο που να περιέχει την μόνη του και αληθινή και α υ θ ε ν τ ι κ ή ερμηνεία. Το ν ό η μ α δεν είναι π ο τ έ ά μ ε σ ο φ α ι ν ό μ ε ν ο, και το πρόβλημα της ερμηνείας είναι ανεξόριστο.

Τις σημασίες που ενσωματώνει η ίδια η κοινωνική πάλη, τις ερμηνεύει κανείς, και ταυτόχρονα τις συνθέτει και τις ολοκληρώνει : μέσα από την αντιπαράθεσή τους και την σύγκρισή τους επιδιώκεται η εύρεση μιας ενότητας. Ως ενότητα σημασίας, λοιπόν, ο Καστοριάδης βλέπει το κίνητρο και την **ΤΑΣΗ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΑΥΤΟΝΟΜΙΑ**.

Η σημασία αυτή προεκτείνεται και καθολικοποιείται με το *πρόταγμα* της αυτόνομης κοινωνίας, που με τη σειρά του εκφράζει μια πολιτική στάση και οδηγεί σε μια πολιτική δράση ' αυτές έχουν την πηγή τους μέσα στην σύγχρονη κοινωνική πάλη. Αλλά αυτό με κανένα τρόπο δεν αποτελεί “θεωρητική απόδειξη”, ούτε της “ορθότητας” του προτάγματος, ούτε της “αναγκαιότητάς” του. Πρώτα πρώτα, γιατί η ιστορία δεν είναι ούτε απλή ούτε μονοσήμαντη. Αλλά, δεύτερο και κυριότερο: *το γεγονός ότι οι εργάτες, οι γυναίκες, οι νέοι κλπ. αγωνίζονται για ορισμένους σκοπούς, με κανέναν τρόπο δεν “αποδεικνύει” ότι αυτοί οι σκοποί είναι “σωστοί” ή “δίκαιοι” κι ότι γι' αυτούς πρέπει και εμείς να αγωνιστούμε. Καμιά θεωρία δεν μπορεί να θεμελιώσει μια πολιτική. Γιατί η πολιτική αφορά την συνολική θέσμιση της κοινωνίας - που η θεωρία ως τέτοια δεν μπορεί ούτε να την “συλλάβει”, ούτε να την “κρίνει”...*

Εμφανίζεται εδώ ένα τρίτο βασικό στοιχείο: είναι **Η ΔΙΚΗ ΜΑΣ, ΥΠΕΥΘΥΝΗ, ΣΥΝΕΙΔΗΤΗ ΕΚΛΟΓΗ (ΥΠΕΡ ΤΩΝ ΜΕΝ και ΕΝΑΝΤΙΑ ΣΤΟΥΣ ΔΕ) και ΕΠΙΛΟΓΗ** μέσα σ' αυτό που λένε αυτοί υπέρ των οποίων τασσόμαστε που βρίσκονται στην βάση της πολιτικής μας στάσης και τοποθέτησης. *Μια τέτοια εκλογή και επιλογή υπήρξε πάντα όπου υπήρξε πολιτική σκέψη και θέληση. Αλλά στις περισσότερες περιπτώσεις συγκαλύπτεται από το πέπλο της θεωρίας. Έτσι, εύκολα ένα πολιτικό πρόταγμα - εμπνευσμένο στην ουσία του από τους ιστορικούς κοινωνικούς αγώνες που προηγήθηκαν - μεταμφιέζεται σε “αποτέλεσμα της λειτουργίας ιστορικών νόμων”.* Αυτή όμως η μεταμφίεση συγκαλύπτει δύο προβλήματα : ΣΕ ΠΟΙΕΣ ΑΠ' ΟΛΕΣ ΤΙΣ ΤΑΣΕΙΣ ΠΟΥ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΕ π.χ Ο ΑΓΩΝΑΣ ΤΗΣ ΕΡΓΑΤΙΚΗΣ ΤΑΞΗΣ ΣΤΗΡΙΖΟΜΑΣΤΕ, ΔΙΝΟΥΜΕ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΗ ΣΗΜΑΣΙΑ ΚΑΙ, ΓΙΑ ΠΟΙΟ ΛΟΓΟ ;... ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΑΥΤΟ ΚΑΤΑΡΓΕΙΤΑΙ ΑΥΘΑΙΡΕΤΑ ΟΤΑΝ Η “ΘΕΩΡΙΑ” ΓΙΝΕΤΑΙ ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΤΗΣ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ..

Το δεύτερο: **ΜΕ ΠΟΙΟΝ ΤΡΟΠΟ ΕΠΑΓΕΤΑΙ ΟΤΙ, «ΕΠΕΙΔΗ» Η ΙΣΤΟΡΙΑ “ΑΠΟΔΕΙΧΝΕΙ” ΜΙΑ (ΟΠΟΙΑ) «ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΤΑ», ΕΜΕΙΣ «ΠΡΕΠΕΙ» ΝΑ ΤΗΝ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΟΥΜΕ ; ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ ΠΡΑΞΗΣ, ΤΗΣ ΕΥΘΥΝΗΣ, ΤΗΣ ΕΚΛΟΓΗΣ, ΣΥΓΚΑΛΥΠΤΕΤΑΙ Μ' ΑΥΤΗΝ ΤΗΝ ΜΑΓΙΚΗ ΘΑΥΜΑΤΟΥΡΓΙΑ: ΑΥΤΟ ΠΟΥ Η ΘΕΩΡΙΑ “ΑΠΟΔΕΙΧΝΕΙ” ΩΣ ΑΝΑΓΚΑΙΟ, ΤΥΧΑΙΝΕΙ ΝΑ ΣΥΜΠΙΠΤΕΙ Μ' ΑΥΤΟ ΠΟΥ ΟΙ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟΙ ΑΠΟ ΕΜΑΣ ΠΙΣΤΕΥΟΥΜΕ ΣΩΣΤΟ ΚΑΙ ΔΙΚΑΙΟ...**

ΤΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΟΥ ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΟΥ ΠΡΟΤΑΓΜΑΤΟΣ ΤΟ ΑΝΤΛΟΥΜΕ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ, ΜΕ ΒΑΣΗ ΜΙΑ ΕΚΛΟΓΗ ΚΑΙ ΕΠΙΛΟΓΗ ΠΟΥ ΕΚΦΡΑΖΟΥΝ ΤΗΝ ΔΙΚΗ ΜΑΣ, ΥΠΕΥΘΥΝΗ, ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΘΕΣΗ ΚΑΙ ΤΟΠΟΘΕΤΗΣΗ. ΈΤΣΙ ΜΟΝΟ ΓΙΝΕΤΑΙ ΠΡΟΤΑΓΜΑ ΓΙΑ ΜΑΣ, ΔΙΚΟ ΜΑΣ. Τα στοιχεία που μας προσφέρει, ως ιστορικό δημιούργημα, προσπαθούμε να τα συνθέσουμε και ολοκληρώσουμε ' και αυτή η ολοκλήρωση είναι πάντα προσωρινή και πάντα ανοιχτή. Με αυτόν τον τρόπο αλλάζει και η σχέση μας με την κίνηση των ανθρώπων ' *ΠΑΥΕΙ ΝΑ ΕΙΝΑΙ ΣΧΕΣΗ “ΔΙΕΥΘΥΝΣΗΣ” Η “ΔΙΔΑΧΗΣ” - ΧΩΡΙΣ ΝΑ ΓΙΝΕΤΑΙ ΣΧΕΣΗ Υ Π Ι Ο Τ Α Γ Η Σ, ΕΙΝΑΙ ΣΧΕΣΗ ΣΥΝΕΙΔΗΤΗΣ ΚΑΙ ΥΠΕΥΘΥΝΗΣ ΕΝΤΑΞΗΣ ΚΑΙ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΜΕΣΑ Σ' ΕΝΑ ΤΕΡΑΣΤΙΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑ.* (https://athens.indymedia.org/front.php3?lang=en&article_id=620053)